LAURENS MEERMAN

Het Mondriaanhuis in Amersfoort heeft negen werken van Piet Mondriaan aangekocht. Met deze tekeningen en schilderijen, die al vanaf 2010 in bruikleen waren, kan het museum meerdere facetten van Mondriaans vroege carrière blijvend belichten.

Het vroege werk

Wie aan Piet Mondriaan (1872-1944) denkt, denkt aan primaire kleuren en zwarte lijnen, aan de kunst die wereldwijd als decoratie voor werkelijk alles wordt gebruikt. In de winkel van het Mondriaanhuis in Amersfoort liggen ze ook: sokken, paraplu's, brillenkokers. Maar de originele schilderijen ontbreken helaas in de collectie, en dat zal vermoedelijk ook wel zo blijven, want die beroemde doeken zijn inmiddels zeldzaam en peperduur geworden. Hedendaagse impressies ervan vind je wel in de *New York Room*, de video-installatie die het museum permanent laat zien. Ze verbeelden Mondriaans artistieke zoektocht, de opmaat naar het slotakkoord, de *Victory Boogie Woogie*. Misschien is dat niet helemaal kunsthistorisch verantwoord, maar de *New York Room* maakt hoe dan ook indruk door het mooie spel van beeld en muziek. Elke toeschouwer zal begrijpen dat het Mondriaan niet aan inspiratie ontbrak, maar dat die paar kleuren en die ogenschijnlijk fantasieloze vormen zich eindeloos laten schikken tot nieuwe combinaties, tot nieuwe ritmes.

VERZAMELING ESSER

Maar wie was Mondriaan vóórdat hij die iconische kunstwerken maakte? Dat verhaal is bij uitstek geschikt voor het museum in zijn geboortehuis. Want ook al verhuisde de achtjarige Piet in 1880 al naar Winterswijk, Kortegracht 11 in Amersfoort is de plek waar het allemaal begon.

Sinds 2010 belicht het Mondriaanhuis het begin van Mondriaans carrière aan de hand van negen vroege werken, die het museum dat jaar in bruikleen kreeg. De werken hebben een indrukwekkende herkomst: ze komen uit de collectie van de illustere Amsterdamse verzamelaar J.F.S. Esser (1877-1946),

Baggermolen
Piet Mondriaan
ca. 1907. Olieverf op karton, 63,5 x 76 cm
MONDRIAANHUIS, AMERSFOORT

Geïsoleerde boom aan het Gein (olieverfschets I)
Piet Mondriaan
ca. 1906-07. Olieverf op doek, 53 x 36 cm
MONDRIAANHUIS, AMERSFOORT

Chrysant
Piet Mondriaan
ca. 1908. Houtskool op papier, 44,2 x 30,3 cmMONDRIAANHUIS, AMERSFOORT

een van Mondriaans vroegste bewonderaars. Naast arts, meesterschaker en internationaal gerenommeerd pionier op het gebied van plastische chirurgie, was Esser een fervent kunstverzamelaar. Zijn eclectische verzameling telde meer dan 70 vroege Mondriaans, waarvan een groot aantal door de jaren heen verspreid is geraakt door vererving en verkoop. Een bijzonder aantrekkelijke Esser-Mondriaan hangt tegenwoordig in het Museum of Modern Art in New York en een deel van de collectie kwam via de verzamelaar Sal Slijper terecht in het Kunstmuseum Den Haag. Het negental dat het Mondriaanhuis in bruikleen kreeg, was nog steeds in het bezit van Essers erven, die de werken onlangs aan het museum hebben verkocht.

Het is een bont ensemble, waarmee het museum verschillende facetten van Mondriaans vroege carrière belicht. De houtskooltekening van een chrysant dient er als voorbeeld van de 'potboilers' die Mondriaan lange tijd voor de verkoop maakte, zodat hij niet zou verhongeren. Bij de twee tekeningen van de Lappenbrink in Winterswijk vertelt het museum over de verhuizing van de familie Mondriaan naar de Achterhoek. Andere werken hebben minder behoefte aan een ondersteunend verhaal. Zoals de baggermolen die Mondriaan met ferme penseelstreken heeft neergezet tegen een spaarzaam geschilderde omgeving. Of de pasteuze olieverfschets van een hoge boom aan het Gein, waarschijnlijk gemaakt als oefening of voorbereiding op een groter project. Dat Esser zulk 'werkmateriaal' op waarde wist te schatten, en dat Mondriaan het aan Esser verkocht, zegt iets over de mate waarin zij elkaar waardeerden - toch óók een verhaal dus.

NIEUWE AANWINST

Negen vroege werken
Piet Mondriaan
1899-1908. Diverse technieken, diverse afmetingen
Bijdrage: € 225.000, waarvan € 100.000 uit het Mevrouw M. Boersma Fonds, € 50.000 uit het Van Lith-Dumont Fonds en € 50.000 uit het VriendenLoterij Aankoopfonds
MONDRIAANHUIS, AMERSFOORT

Aangekocht in 2021 met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Mevrouw M. Boersma Fonds, haar Van Lith-Dumont Fonds en haar VriendenLoterij Aankoopfonds), de gemeente Amersfoort, het Sociaal Cultureel Fonds De Amersfoortse en de Vrienden van het Mondriaanhuis.

Gezicht op strand en pier vanaf de duinen, Domburg
Piet Mondriaan
ca. 1909. Olieverf op karton, 28,5 x 38,5 cm
THE MUSEUM OF MODERN ART, NEW YORK

Aangekocht in 1985 vanuit het A. Conger Goodyear Fund.

Mannelijk naakt
Piet Mondriaan
ca. 1901. Olieverf op doek, 100 x 60 cm
MONDRIAANHUIS, AMERSFOORT

Bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

DICHTER BIJ MONDRIAAN

Wat was er gebeurd als het Mondriaanhuis dit ensemble niet had kunnen aankopen? Dan waren de negen werken uit Amersfoort verdwenen en had het museum nog maar één werk van Mondriaan kunnen tonen. Wel een werk met een goed verhaal overigens: een onbeholpen naaktstudie van een man die Mondriaan maakte toen hij in 1901 meedong naar de Prix de Rome. De jury vond de studie allerminst geslaagd, en daar moet je ze gelijk in geven.

Zo'n verhaal is interessant en sympathiek, maar als enige Mondriaan in Amersfoort zou die houten klaas niet afdoende zijn. Bezoekers komen niet naar het geboortehuis om hun held van zijn voetstuk te zien vallen. Zo'n museum moet uiteindelijk ook een sterke zaak maken voor de reputatie van de kunstenaar. De flitsende *New York Room* helpt daarbij beslist, maar uiteindelijk heb je ook ouderwetse olieverf op doek nodig, en houtskool op papier, om de romantische notie te voeden dat je in Amersfoort dichter bij Mondriaan bent gekomen. Dat je op die plek, dankzij de *genius loci*, je liefde voor de kunstenaar en zijn werk hebt kunnen verdiepen door simpelweg goed om je heen te kijken. Misschien bederf ik nu de illusie, maar als u iets bijzonders voelt bij dat wiegje, of bij de reconstructie van het Parijse atelier, dan is dat grotendeels te danken aan een of meer Mondriaans die u in de zaal ervoor hebt gezien. Ik zet mijn geld op die boom aan het Gein en op de baggermolen.

Laurens Meerman is wetenschappelijk redacteur bij de Vereniging Rembrandt

Benieuwd naar de andere zeven Mondriaans die het Mondriaanhuis met onze steun verwierf? Scan dan deze QR-code.